

Kaart van den slag aan de Leie.

——— : Front vóór den Duitschen aanval van 9 April 1918. : Front op 17 April 1918.

werd. Er waren toen slechts een vierhonderd inwoners in de stad. Velen gingen naar het wreed tooneel kijken...

Ja, ook op zedelijk gebied sloeg de oorlog zwaar.

't Was maar beter voor weerloozen om bij avond binnen te blijven; trouwens na 7 uur 's Winters en 8 uur 's Zomers moesten de burgers in huis zijn, waaruit geen straaltje licht dringen mocht.

Er gebeurden inderdaad vrij veel misdaden, en de bevolking vreesde zeer de nabijheid van de boetkompagnies.

Het gerechtshof van Veurne zetelde nu in een villa van De Panne, dat nog altijd vol beweging was, maar waar de vijand eveneens granaten heen zond of bommen wierp.

N° 88.

Van de vele rampen zal men vooral de beschieting van deze Lente onthouden, begin April, toen een granaat de wasscherij, niet ver van het Oceaanhospitaal trof. 't Was even voor den middag. In het gebouw werkten veel jonge meisjes, meest vluchtelingen, die aldus in hun onderhoud voorzagen.

De granaat kwam op een drijfriem terecht, een omstandigheid, die er toe meewerkte om de scherven in allerlei richtingen te slingeren. Er waren ongeveer 20 dooden en meer dan 60 gewonden. Afschuwelijke tooneelen zag men en de verslagenheid en verontwaardiging waren groot, alsook de rouw.

Eveneens Duinkerke moest het voortdurend ontgelden.

DE GROOTE OORLOG.

Generaal von Eimen.

Nu was plots de oorlog naar Fransch- en Belgisch Vlaanderen verplaatst. Armentières viel, zooals we verhaalden.

De keizer bezocht de stad, of beter de ruïne.

In Augustus 1914 waren de Duitschers er reeds geweest, en hielden de beide jongste priesters op de mairie als gijzelaars gevangen, gedurende 36 uur. Maar in September dreven de Britten er hen weer uit. Drie jaar was Armentières de prooi van 't Duitsch geschut. Zestig burgers verloren 't leven en honderd twintig werden gewond. De huizen en vooral de fabrieken leden groote schade. En na al die beproevingen viel de arme stede, tot een geraamte afgeteerd, nog in de macht van den vijand.

«Armentières behoort thans ook tot de lange reeks van Fransche steden, die door dezen oorlog opgehouden hebben te bestaan», schreef een Duitsch korrespondent. «Het vormt, oorlogs-geografisch gesproken, slechts een deel van het verwoeste gebied, dat reeds dicht achter Rijsel begint.

De stad maakt uit de verte een niet al te verwoesten indruk. Hoe meer men haar echter nadert, hoe duidelijker men kan waarnemen, dat zij nog slechts een uitgebrand geraamte is. De vernieling is in haar bijzonderheden niet zoo volkomen als in het tot een vormeloze massa geworden Peronne of Bapaume. Echter komt ze met die van St. Quentin overeen, d.w.z. er is geen huis meer aanwezig dat niet een treffer heeft opgelopen. In de straten, waar de buitenmuren der huizen staande zijn gebleven, zijn de daken ingedrukt. Armentières zal zoo goed als geheel herbouwd moeten worden.»

Het Engelsch bericht over Armentières gaf

weinig moed, al trachtte het zulks wel te doen, toen het luidde:

«In den slag bij Armentières brachten de Duitschers 28 divisies in het vuur en sinds 21 Maart hadden ze 126 divisies op geheel het front. Daartegen heeft het Britsche leger er maar 79 gesteld. Van die 79 divisies hebben er 28 tweemaal en één driemaal meegevochten. Men behoeft volstrekt niet te wanhopen, indien we den toestand uit een breeder gezichtshoek bezien en onze officers als een noodzakelijk deel van 'het groote plan beschouwen.»

Bij de verovering trof men nog inwoners aan, en, daar men op straat het lijk van een soldaat vond, werden eenige municipale leden en labrikanten aangehouden en vijf dagen in het hotel van graaf Egmont opgesloten; ze stonden op het punt gefusilleerd te worden, toen een officier den kommandant kwam melden, dat de Duitscher in een dronkemanstwist gedood was geworden. Zoo bleven de burgers toch gespaard. De bezetter trof Armentières nu geheel in de ziel, plunderde de fabrieken en vernielde de machines en het materiaal.

Van Armentières rukten de Duitschers naar Steenwerck op en meldden nu 20 duizend gevangenen.

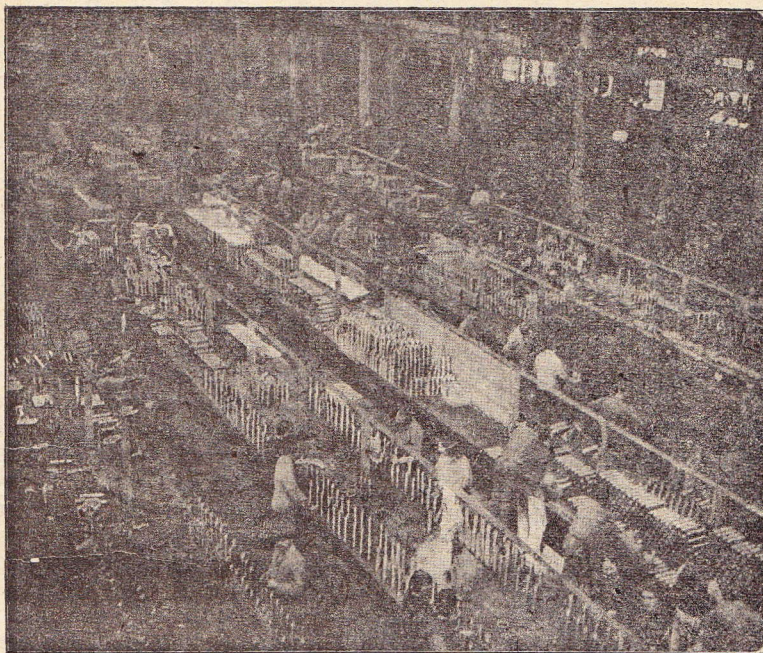
Den 12ⁿ April stond generaal Eberhardt te Wulvergem, aan den voet van den Kemmelberg, en meer ten Zuiden, bij Béthune, viel Locon.

Ook Béthune was een oude Vlaamsche stad, waar het bijzonder fijn Belfort uit 1346, de bewondering van alle oudheidsminnaars opwekte. Op de wereldtentoonstelling van Gent kon men 't nagebootst zien in Oud-Gent. Maar schooner was het in zijn lijst van 't oude stadje, met op den achtergrond den zwaren zestiend-eeuwschen toren van St. Vaast. En in het Belfort zong de beiaard, met de groote klok uit 1576: «La Joyeuse». Béthune is den ganschen oorlog door een frontstad geweest, bezet door de Britten, en bewoond; men had er nog de «Confrérie des Charitables» (Liefdadig broederschap), in 1188 gesticht, toen de pest in de stad woedde en waarvan de leden zich verbonden de arme dooden te begraven; en nu in 1914-1918 kreeg ze al haar vroeger belang terug, want weer waren het benauwelijke tijden, daar sedert 1914 de stad hevig beschoten werd; de «confrérie» heeft dan ook veel slachtoffers ten grave geleid. Thans met het offensief van 1918, dat de strijdlinie tot op vier kilometer voor Béthune bracht, moest de burgerij de plaats ontruimen, welke ze als een ruïne terug zou vinden.

In ballingschap, ja, het moest... 't Was zooals een Engelsch legerbericht meldde:

«Een ding in deze nieuwe fase van den oorlog is iets buitengewoon pijnlijks. Het is de onbekommerde wijze waarop de vijand honderden gasgranaten zonder voorafgaande waarschuwing in een stad als Béthune slingert, waarvan hij weet, dat zij vol burgers is; en waarop hij met granaatkartetsen en projektielen met groote snelheid kleine gehuchten beschiet die ver van de gevechtlinie afliggen.

Vele vrouwen en kinderen uit Béthune liggen

Werkplaats voor de vervaardiging van projektielen te Saint Charmond.

nu als slachtoffers van gasvergiftiging in onze hospitalen. In een dorp kwam ik gisteren langs een man die een kindje droeg, waarvan een armpje was weggeschoten. Tegelijk werden vele oude mannen gewond.»

Voor de Duitschers was nu het gewichtig punt Hazebroek, het Fransch-Vlaamsch stadje, waarover we vroeger reeds spraken. Om daar te geraken moesten de Duitschers het Nieppewoud omtrekken, dat voor de Engelschen een betekenissen had als het Houthulstbosch voor de Duitschers, stapelplaats voor munitie en allerlei materiaal, 't maskeeren van troepen, enz.

Om het te naderen, veroverde de aanvaller Merris en Oud-Berkijn. Hij bezat nu op dit front-deel 340.000 man; de keizer was te Armentières.

De toestand scheen bijna hopeloos, maar Foch trof zijn maatregelen.

De Duitschers rekenden op de verrassing, en hier op hun overmacht.

Foch zond versterkingen en wist uitmuntend zijn troepen te kiezen.

't Waren uren vol spanning. Weer scheen het of alles op het spel stond.

* * *

Letten wij nu even op de bedreiging van het pas aangevangen Leie-offensief voor onze troepen. We wezen reeds op het algemeen gevaar. Zoo de vijand in Frankrijk vorderde, en de kanaalkust bedreigde, dan moesten de Belgen wijken, om aan omsingeling te ontkomen. Een blik op de kaart maakt zulks dadelijk duidelijk.

De Duitschers naar Calais, dan werd het IJzergebied als een val. En met de mogelijkheid van

een terugtocht hield men rekening, zooals we reeds verteld hebben.

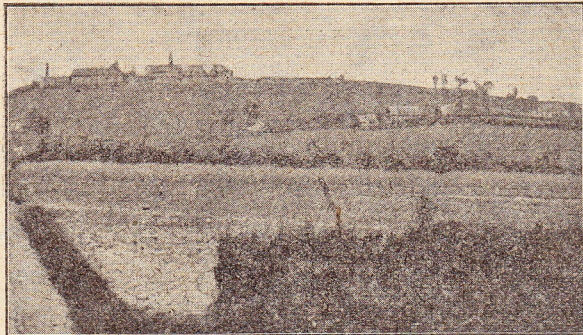
Het doel van den aanvaller bleef eerst beperkt. Sixt von Arnim wilde Poperinge nemen, om dan verder verbinding te krijgen met de troepen uit Armentières, en als men dan nagaat, dat de strijd woedde en het gevaar dreigde van Poperinge, tot Béthune, begrijpt men, dat een lange strook bedreigd werd en de reserven door een meesterhand bestuurd moesten worden.

Poperinge werd dus bedreigd. Het kreeg al een vloed van granaten. Het was nu de begeerde prooi van Sixt von Arnim, die meende het met een flinken stoot te zullen kunnen nemen.

Poperinge had steeds roerige dagen gekend.

Dikwijls drong het stikgas tot Poperinge door en daarom werden gasaanvallen door het luiden der klok van de Onze Lieve Vrouwe kerk aangekondigd. Teneinde bij hevige beschietingen de stad te kunnen vermijden, legden de Britten een weg om de plaats heen, de «Switchroad». De Engelsche soldaten waren hier als thuis en dikwijls gaven hun muziekkorpsen uitvoeringen op de markt. Ja, 't was steeds een vermenging van uitgelatenheid en van smart, gedans in veel kroegen, maar tevens het binnenbrengen van duizenden gewonden, het verongelukken van burgers op de straat of in hun woning. Men moest zich onderwerpen aan 't Britsch gezag, aan de bevelen van Britsche gendarmen. Belgische soldaten, wier gezin hier of in de omgeving woonde, mochten er niet komen en moesten allerlei listige verzinnen om in 't geheim toch eens thuis te geraken. Zoo werd er een militair doodgeschoten, toen hij over een haag bij zijn woning klom.

Menigmaal was er wrijving tusschen burgers

Algemeen zicht op den Katsberg

en soldaten, en twist ook, en soms verbodde overheid daarvoor muziek in de herbergen.

De oorlog was een plaag voor de zeden, zoo hier als in de omgeving en ginds over de Fransche grens.

Men zond reeds in 1916 veel kinderen naar schoolkolonies, om hen voor gevaar en zedelijk verval te behoeden.

Bijna alle huizen te Poperinge waren winkels, al gingen veel bewoners buiten de stad overnachten, want vooral de Duitsche vliegers vormden een echte plaag. En wat al drama's, zoo onder burgers als soldaten!

En zeker viel het hard, na drie jaar alles getrotseerd te hebben, nu nog in ballingschap te moeten trekken... Doch het front lag zoo dichtbij en Poperinge zelf werd bedreigd.

* * *

Sixt von Arnim zou met 23 bataljons en 200 kanonnen, het Belgisch leger aantasten... doorbreken en op Poperinge marcheeren. Zoo was het plan... En op 17 April viel hij aan bij Merkem.

De streek, waar de slag werd geleverd, loopt van aan den Zuiderkant van het meer Blankaart tot aan den spoorweg van Ieperen naar Torhout, waar ons front, langs den kant van Langemark, zich met het Britsche front verbond.

Hier is 't het lage polderland niet meer, het domein der IJzeroverstrooming. In de omstreken van Merkem, rijst de grond uit het water en stijgt eerst langzamerhand Zuid-Oostwaarts naar Bixchoote en Langemark, om dan in de Zonnebeekse heuvelen op te gaan en de hoogten welke verder den trechter van Ieperen begrenzen.

Langs het Oosten stijgt de nog lage grond met bochten naar de eerste golvingen van Houthulstbosch, waarachter de hoogten van Clercken en Passchendale opduiken.

De geweldige artillerievoorbereiding welke, in 1917, den aanval der Franschen voorafging, had geheel de omstreek van Merkem met ontelbare trechters overdekt; de grond is verscheurd, omgewoeld, van onder te boven gekeerd, en de waterkwelm, daar slechts 50 centimeters diep, is overal opgespoten.

De kanten van Bixchoote-Langemark zijn niet minder verwoest.

In dat naakte plein, waar alle plantengroei verdwenen is, waar de boomen geveld zijn, waar er zelfs geen sporen meer bestaan der vroegere woningen, blijven nog enkel recht de oude Duitsche dekkingen: zware, massieve reuzenteerlingen in gewapend cement, die nu tot toevlucht dienen der verdedigers. Zij hebben ernstige gebreken: de ingang is langs den kant van den vijand gekeerd; zij zijn zichtbaar op afstand en vormen een onmisbaar mikpunt voor de Duitsche artillerie, die hun juiste ligging kent.

Geheel de streek is doorkruist met beken, bijrivieren van den IJzer die van 't Zuid naar het Noord-Westen stroomen, en aldus de wending aanduiden der streepjes grond waarop onze stellingen geplaatst worden. De weg van Steenstrate naar Diksmuide doorloopt ze van 't Noorden naar 't Zuiden; daar waar hij onze eerste linie doorsnijdt, vormt hij met een tweede baan, die van Staden naar Merkem, de vierweegsche van Kippe.

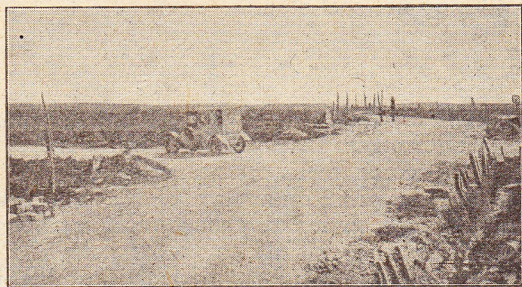
Dat zal het eerste doel zijn der Duitschers en de weg van Kippe naar Steenstrate zal de natuurlijke spil hunner aanvallen vormen.

Onnoodig te zeggen dat het inrichten van dit terrein als verdedigingspunt op geweldige moeilijkheden stuitte. Te Merkem, waar onze troepen de Franschen vervangen hebben op het einde van 1917, is men, niettegenstaande drie maanden hard werk, er niet in geslaagd aan de verdedigingslinie de noodige stevigheid te geven.

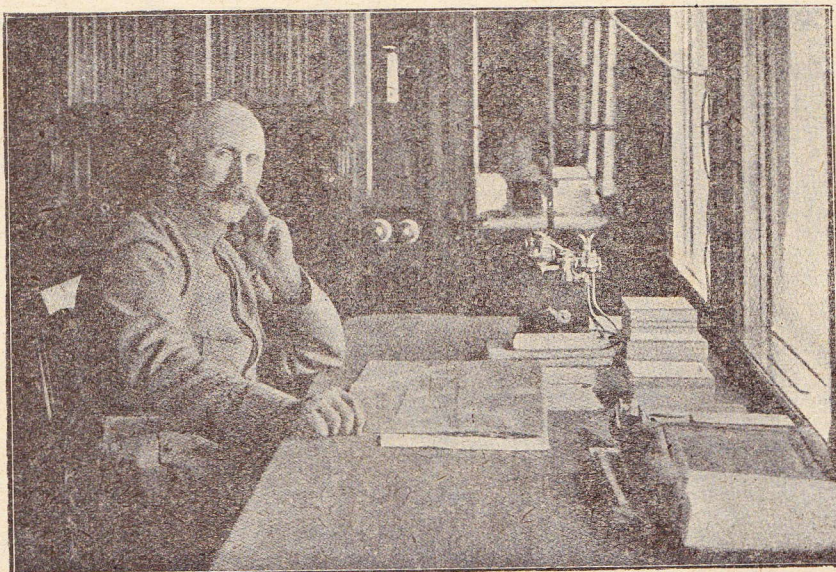
De borstweringen zijn slechts 2 meter dik; de loopgraven bezitten geen rugsteun en de dekkingen zijn ternauwernood tegen de scherven van granaatkartetsen bestand.

Langs de kanten van Bixchoote-Langemark, een vak van de Britten overgenomen, is 't met de verdediging nog ongelukkiger gesteld. De toestand is er nog zooveel te erger, daar, tengevolge der gebeurtenissen langs de zijde van Armenières, men er toe had moeten besluiten, om met den terugtocht van het Engelsch leger in verband te blijven, de vooruitliggende verdedigingslinie te verlaten. De terugtrekkende beweging had plaats gegrepen in den nacht van 15 tot 16 April, dus daags vóór den aanval.

Het vak van Merkem, toevertrouwd aan de 3^e legerafdeeling van generaal Jacques, is in twee ondersektors verdeeld: deze van Drie-Grachten, waar de 9e infanterieafdeeling het 14e linieregiment links heeft gerangschikt en het 1° jagers te voet, rechts; die van Steenstrate, bezet door de 3e infanterieafdeeling in de richting Noord-Zuid met de 9e, 11e en 12e linieregimenten.

Gaspaardweg naar Houtem.

Generaal Pétain aan zijn schrijftafel in een spoortrein.

Het vak van Bixschoote wordt enkel bezet door de 10° infanterieafdeeling der 4° L. D. (generaal Michel), met het 19° linieregiment in den ondersektor van Kortekeer en het 13° in dien van Wijndendrecht.

« De Belgen », zegde een Duitsch dagorder van 14 April, « zullen geen stand houden : zij zullen overhoop liggen vooraleer zij weten waar zij het hebben ».

De vijand brengt een ontzaglijke aanvalsgroep bij: 6° Beiersche afdeeling; 1° afdeeling landwehr; 5° regiment marinefusiliers; 106° linieregiment; dus 23 bataljons, gesteund door een groote hoeveelheid kanonnen van alle kaliber en ontelbare machinegeweren.

In reserve, gereed om den verwachten uitslag uit te buiten: de 83° en 233° afdeelingen en gedeelten van de 19° afdeeling.

Eindelijk, op 10 kilometer van het slagveld, te Lichtervelde, de 13° reserveafdeeling.

Reeds dagen te voren hadden hevige beschietingen plaats op het front Merkem-Langemark. Onze loopgrachten en werken van Kippe, Draai-bank, Wijndendrecht hadden veel geleden en de verliezen waren groot. Doch de dappere troepen der 3° en 4° L. A. hielden kranig stand. Vier jaar ellende, lichamelijk en zedelijk lijden hadden niet in het minst hun strijdkracht verminderd.

Eenige afdeelingen werden uit het voorland teruggenomen.

De Duitschers, op de hoogte onzer terugwijkende beweging van den nacht van den 15 tot 16, aan onze uiterste rechterzijde, drongen den 16° reeds 's morgens in het ontruimde gebied. Terwijl zij den sektor van Merkem geweldig bombardeerden, kwamen zij met onze troepen in aanraking in dien van Bixschoote, werkelijke gevechten leverend om onze nieuwe stellingen te peilen.

Zich waarschijnlijk inbeeldend dat onze rech-

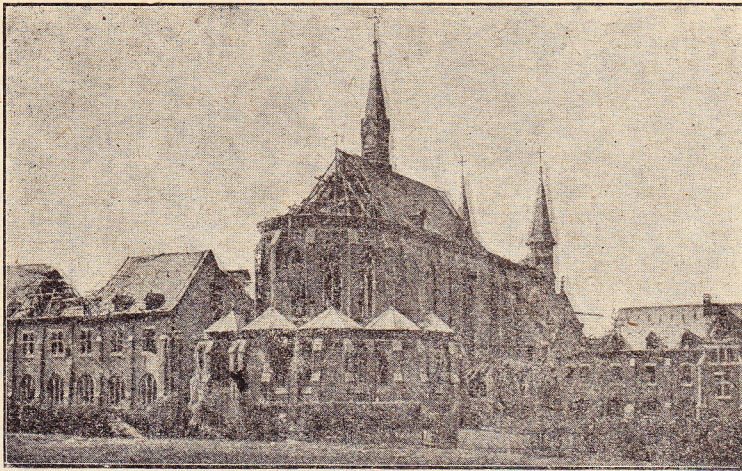
tervleugel zich gedurig zou terugtrekken, besloot de vijand den sinds lang voorbereiden aanval te verhaasten. Hij was zeker van zijn stuk.

Waar de Engelschen en Franschen in dit offensief reeds hadden moeten wijken, zouden de Belgen geen stand kunnen houden, meende Sixt von Arnim en in zijn hoofdkwartier te Tielt was men reeds gereed om met de bureelen naar Kortrijk en Roubaix te verhuizen.

Met het kriecken van den dag, den 17ⁿ, de krijgsoperaties van daags te voren in den sektor van Bixschoote-Langemark voorzettend, bestormden de Duitschers, onder de bescherming van een helsch vuur, de zwakke stellingen door de 19° en 13° linieregimenten gehouden. Ons voetvolk, de vlaag het hoofd biedend, decimeert de aanvallers met geweer- en machinegeweevuur. Doch onze batterijen, niet talrijk, konden hen niet werkdadig genoeg ondersteunen. De krachtige aanvallen der Duitschers nemen toe, en de vijand, den heldhaftigen weerstand der onzen overkomend, slaagt er in in de zone van Bixschoote te dringen, waar hij verscheidene posten inneemt.

Dien vooruitgang komt hem echter duur te staan, onze troepen, vechtend in danig moeilijke voorwaarden, zijn slechts stap bij stap geweken en ver van toe te geven, strijden zij met stijgende wilskracht. Weldra komt er versterking bij onze in aktie zijnde batterijen; het Engelsche zware geschut van zijn kant dondert uit al zijne macht; weldra nagelt hun immer geweldiger vuur de Duitschers op hun plaats. Alle vooruitgang wordt hun belet.

Verder langs alle kanten verslagen door stortvallen van geweer- en machinegeweevuur, door den hardnekkigen tegenstand der onzen tegengehouden, is de vijand verplicht zich in de veroverde posten in te graven. Doch zulke verliezen ondergaat hij, dat hij er eindelijk toe beslist op

De abdij van den Katsberg.

zijne beurt terug te trekken; onze prachtige regimenten der 10^e L. A. welke gedurende den ganschen dag met bewonderenswaardige kracht hebben volgehouden, hernemen de een oogenblik ontruimde punten, o.a. de hoofdwacht van Montmirail, waar de vijand slechts na bloedige en menigvuldige stormloopen was binnen gedrongen. Men mag zeggen dat in den sektor van Bixchoote, dien zij meenden te overmeesteren, de Duitschers een volledigen tegenslag opliepen. En nog schrijnender was de nederlaag welke hen in den sektor Merkem werd toegebracht.

Zijn aanval naar 't Noorden ontplooiend, is het om 8 uur 's morgens dat de vijand hier met zijn stormloop begon, na eene betrekkelijk korte, doch uiterst geweldige artillerievoorbereiding.

Den aanval sinds 7 u. 30 voelend aanrukken, hadden de bevelhebbers der wachtkompagnies al hunne voorzorgen genomen en om spervuur gesind, dat onmiddellijk losdonderde.

Onder het vuur onzer artillerie, dat snel toeneemt, draaien de aanvallers rond, groepen deïnen en de menigvuldige reserven komen onder de stortvlagen der 75ers en 105ers en lijden hevig verlies; nochtans gaat de vooruitgang door en weldra raken de eerste elementen onze buitenversperringen. Doch de Deutsche golven beuken te vergeefs onze verdedigingswerken; het geschuut der geweren, der machinegeweren breekt den aanval.

Nochtans, om 8 u. 10 is er een belangrijk punt dat valt: Kippe, de verdedigers der twee loopgraven van dat verdedigingswerk allen, de officier inbegrepen, gedurende de artillerievoorbereiding buiten gevecht gesteld zijnde.

Door dit vooral gelukkig gediend, dringt de aanvallers in het werk. Na aldus eene bres in de linie te hebben geslagen door het bezit van een der voornaamste punten, richt de vijand zich snel op de loopgraven van kasteel Britannia, aan wier Oostkant Verbrande-Smis zich bevindt. Voor garnizoenen beschikken zij slechts over eenige manschappen, welke, zijdewaarts en in den rug overvallen, krijgsgevangen worden gemaakt en naar

achter gezonden: 't is een half peloton door een onderluitenant aangevoerd. Het vertrekt, langs de baan van Kippe, doch schiet eensklaps rechts af, recht naar Aschhoop, dat gedurig weerstaat; mitrailleurs worden op het kleine groepje gericht, mannen vallen; er blijven er negen met den onderluitenant, welke op het gepaste oogenblik 't garnizoen van Aschhoop ter hulp snellen.

Intusschen zijn de weinige verdedigers van de Hermine ook ontruimd geworden.

Een Deutsche post is er in geslaagd in de Groene Hoeve binnen te dringen, waar er een hulppost ligt; dokters, aalmoezenier, ziekendragers worden gevangen genomen.

Doch de verwittigde Belgische artillerie laat hare projektielen op de veroverde punten nederhagelen: een konvergeerend vuur op de Groene Hoeve gericht, verplicht aanvallers en gevangenen zich in te graven. De laatsten zullen later in een tegenaanval bevrijd worden.

Het verdedigingswerk van Aschhoop, van zijn kant, was met buitengewoon geweld aangevallen geweest sedert 8 u. 10. Het garnizoen had al de frontakties afgeslagen; doch de vijand, welke langs Verbrande-Smis en Hermine was binnengeslopen, bevond zich op die wijze juist achter de van rugsteun ontbloote loopgraven van Aschhoop; mitrailleurs schoten in den rug der verdedigers, welke van af 9 u. 45 het verdedigingswerk moesten ontruimen.

Niet zoo spoedig is Aschhoop ontruimd of de vijand stormt er in. Terzelfdertijd dalen massa's van Bultehoek naar Jesuitengoed. Dit verdedigingswerk wordt zijwaarts en in den rug aangevallen. Onder de stortvlaag worden zijne verdedigers overrompeld en ter plaats krijgsgevangen gemaakt. Terzelfdertijd vallen de Beieren de loopgraven van Langewaade aan. Onze artillerie ontketent een vuurorkaan, doch de vijandelijke baren, gevoed door een gedurigen vloed van troepen welke langs de veroverde stellingen sluipen, rollen voort dichtbij de loopgraven, waar zij door een welonderhouden geweervuur van den verdediger worden opgehouden.

Het dekoreeren van verwonde Fransche militairen te Parijs door generaal Gopin, kommandant der stad.

De slag van Merkem is vooral kenschetsend door de kracht der tegenaanvallen.

Het geweldig optreden der Duitschers botste op eene onmiddellijke, snelle en wilskrachtige tegen-aktie met zoo'n geringe middelen ondernomen, dat hun zwakheid ons mag verwonderen, indien men geen rekenschap hield met de gelukkige initiatieven, met de geestdrift in de uitvoering, de stuwkracht dier jonge officieren, gegradeerden en soldaten, welke om 't even welken prijs de in den morgen bezette plaatsen terug wilden; en ook indien men geen rekenschap hield met het schietgeweld der Belgische artillerie, met hare juistheid en buigzaamheid. Gedurende die vurige tegenaanvallen werd de samenwerking dier twee wapenen zoo versmolten, dat de artillerie aller kalibers werkelijk met de linietroepen den tegenaanval heeft geleid. Die onstuimigheid en eenheid van aktie lieten aan de onzen toe van zonder om hulp te verzoeken een veel sterkeren vijand terug te slaan: met uitzondering van een bataljon der hoofdlinie, zijn het de bataljons der voorliggende verdedigingszone, welke zelf de verloren stellingen hernomen hebben.

Het is niet mogelijk, in een verslag als dit, al de verscheiden akties te verhalen en al de heldendaden in 't bijzonder te vermelden. Er zijn er te veel. Doch de namen van eenige dier helden, welke achtereenvolgens — en met welke krachtingspanning — Kippe, Kasteel Britannia, Aschhoop, Verbrande-Smis, de Groene Hoeve, l'Hermine terug hebben genomen, moeten hier vermeld worden.

Wij schrijven ze hier neder zonder rangschikking, want allen hebben den dank van 't vaderland verdiend: Onderluitenant De Raedt, adjudant Decortis, kapitein Deqaunter, adjudant de Heug, kommandant Lievin, luitenant Hins, onderluitenant Wagschal, luitenant Gillaux,

luitenant Schlavons, luitenant Lefebvre, onderluitenant de Pierpont, luitenant Van der Gucht, kapitein Millet, luitenant Duquesne, kapitein Bechet, kapitein Delvigne, onderluitenant Vockman.

Om 13 uur, zijn Kippe en Kasteel Britannia reeds terug ingenomen. De verovering van Verbrande-Smis is op goeden weg. Om 14 uur, is Aschhoop op loopas ingenomen. Bijna te gelijktijd is de Groene Hoeve veroverd; dan, om 15 uur, Hermine. De hoeve Honoré wordt herbezet om 15 u.30 en het verdedigingswerk du Tour een kwartier later. Op dat oogenblik is Jesuitengoed de eenige post nog in de handen van den vijand. Die pogingen hebben ons in bezit gesteld der loopgraven, doch daar blijft nog de « gros béton », de grondslag zelf van 't verdedigingswerk.

Een stoute tusschenkomst zal ze ons nochtans leveren. Na zich in de veroverde loopgraven van Jesuitengoed te hebben verschanst, zendt de aanvoerder van het peloton patroeljeurs (adjudant Heyman), zich met het verdedigingswerk van Hermine in verbinding willende stellen, langs daar eene patroelje van drie man, door korporaal Van Os aangevoerd. Het spoor van Jesuitengoed naar Hermine loopt langsheen « le gros béton ». Korporaal Van Os, naderbij komend, wordt gewaar dat 's vijands opmerkzaamheid geheel en al in beslag genomen is door het gevecht, op dat oogenblik aan den Zuid-Westerkant van den « béton » aan den gang. En de patroelje komt aan langs den overkant, zonder dat hare tegenwoordigheid wordt vermoed. Met één sprong vallen de drie mannen, langs achter, met granaten, den vijand op het lijf; deze plotselinge inval ontstelt zoodanig de verdedigers, dat zij de armen opsteken zoodra de twee aanvalsgroepen te zamen vooruitstuwen.

Het is 21 u. 30. Al de punten, een oogenblik verloren, zijn hernomen.

Verwoesting van een brug over de Marne door de Duitschers.

De slag is geëindigd met een volledige nederlaag van den vijand.

Volkomen teruggeworpen, na een dag lang hevig vechten, liet hij in onze handen: 779 krijgsgevangenen, waaronder 20 officieren, 7 zware mitrailleurs, 53 lichte mitrailleurs, één granaatwerper, honderden geweren en belangrijk materiaal. Talrijke lijken lagen in onze linies en meer nog in « no man's land », waar ons herhaald spervuur en konvergeerend vuur in de vijandelijke rangen verschrikkelijk gemaaid had.

De drie-en-twintig Deutsche bataljons, wien de aanval was opgedragen en die werkelijk in actie geweest waren, waren terug gedreven geworden en letterlijk weggemaaid door onze bataljons, welke, slechts ten getale van zeven, het vooruitliggend gebied bezetten, en waarbij, om de tegenaanvallen te steunen, zich slechts een bataljon en eene kompagnie te voegen hadden. Prachtige zegepraal, welke ten volle de geestdriftige heilwensen rechtvaardigt, welke van alle kanten toestroomden naar den Koning en het leger, tot hetwelk luitenant-generaal Gillain, den 23ⁿ April, een schitterend dagorder richtte.

Maarschalk Foch kwam persoonlijk de helden

dekoreeren en de moedige afdeelingen geluk wenschen, welke den vijand een bedenkelijke nederlaag deden ondergaan en een dreigend gevaar hadden afgeweerd. (1)

Sixt von Arnim had het dus ondervonden, dat hij hier aan geen doorbraak denken moest...

't Was een bloedige dag geweest... Hoevelen der onzen ook lagen daar neer, plots uit hun leven gescheurd... En de talrijke gewonden!

Maar men had niet aan de linie laten raken.

Bewaard werden de laatste woorden van onderluitenant Veckman, die doodelijk gekwetst werd, toen hij in de loopgraaf der hoeve Honoré sprong, en tot kapitein Béchet, die hem in zijn armen opving, zei: « Mijn kapitein, indien ik sterf, zeg aan mijn ouders dat ik voor 't vaderland gestorven ben, terwijl ik mijn plicht deed. Wensch de mannen van mijn peloton geluk om hun schoon gedrag: zij zijn waarlijk bewonderenswaardig geweest. »

En de hulde past op al de strijders.

Konvooien gewonden trokken weer langs de

(1) Bijzonderheden aan « De Legerbode » ontleend.

Episode uit den strijd in België.

wegen Westwaarts, altijd diezelfde wegen van ellende en beproeving... Zoo was er die van Merkem, Noordschote Reninge, Oost-Vleteren een.

Oost-Vleteren is een dorp van 1800 zielen aan de groote baan Ieperen-Veurne. Reeds van verre ziet men zijn fraaien, hoogen, vijfspitsigen toren boven de eerwaarde kerk met haar drie beuken. Dikwijls vielen de granaten tot hier en zij sloegen een hoektorentje weg of ontploften zelfs in het bedehuis. Soldaten werden gedood op het klein dorpsplein, de markt.

Maar de meeste bewoners bleven toch, en voor de soldaten, die uit de loopgraven kwamen, was Oost-Vleteren als een oasie, waar zij weer burgers ontmoetten, een zweem van huiselijk leven voelden en 't een en ander koopen konden. In den Zomer van 1917, toen hier Franschen kwamen voor het offensief, dat we beschreven hebben, geboden zij de bewoners heen te gaan en men moest wel gehoorzamen, want wie hardnekkig bleef, werd met geweld achteruit gebracht. In dezen oorlogstijd waren Belgen immers niet meer baas in hun eigen streek, hun eigen dorp. 't Offensief liep dood, Belgen vervingen opnieuw de Franschen en de bewoners keerden spoedig terug, liever de gevaren nabij het front trotseerend, dan armoede te lijden in den vreemde.

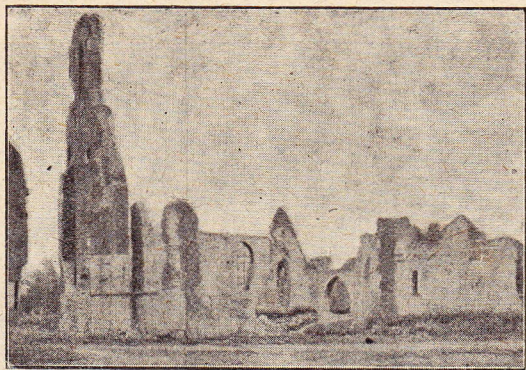
Nu in 1918 kwam er weer onrust en rees nogmaals de vraag: « Vluchten of blijven? » En men

besloot de gebeurtenissen af te wachten. Zoolang de Belgische soldaten niet aftrokken, zouden de burgers het ook niet doen. En in St-Hubertus of de Ster, in Den Kasteelhof en St-Sebastiaan en de andere herbergen kwamen onze jongens weer hun pintje drinken en 't nieuws bespreken. « Kasteelhof » was een naam ontleend aan Oost-Vleteren's kasteeltje recht over de kerk, eigendom van een dame uit Ieperen, die het echter zóó liet vervallen, dat het reeds voor den oorlog voor een zestig frank per jaar verhuurd werd aan een groot arbeidersgezin, dat nu huisde in de bouwvallige kamers en torens.

En de « kasteelvrouw » verdiende in deze lastige jaren haar brood door te wasschen voor de militairen.

Aan de herberg Kortekeer loopt een zijweg rechts naar Oost-Vleteren, welks hooge toren en fraaie kerk eveneens door den oorlog gespaard zijn gebleven. West-Vleteren werd zelfs niet gebombardeerd en natuurlijk bleef ook hier de bevolking.

En juist die weg naar Oost-Vleteren langs de oude herberg « In de Landing » is voor zooveel een lijdensweg geweest, want de knechtschool was een ambulance, een doodenhuis ook, en even verder, ten Zuiden van de plaats, ontstond het groot kerkhof, waar ten laatste zeventien honderd strijders ter ruste gelegd werden.

De verwoeste kerk van Fleurbaix.

Linde met herbergen als «De Ster», «De Leeuw van Vlaanderen» en «Linde Hoogstade», met nog enkele van die oude Veurne-Ambacht-sche huizekens, door riet gedekt, heeft van af Oktober 1914 allerlei soldaten zien voorbijtrekken die van daar naar het front gingen, 't zij in kalme tijden, maar ook op kritieke uren als versterkingen het gevaar van doorbraak keeren moesten. En te Linde was dan ook een ambulance op een akker gebouwd met lange rijen barakken, waar Belgen en Franschen verpleegd zijn geworden. En toen de oorlog eindigde, verdwenen die paviljoenen, maar bleef er het kerkhof, waar ruim driehonderd soldaten begraven liggen onder blanke kruisjes.

Grootter nog was het hospitaal eenige minuten verder op den weg, het oudemannenhuis door allerlei barakken en zalen vergroot tot ambulance van Hoogstade. En meer Westwaarts te Beveren stond er een, nog al veel ruimer.

Wel mogen we dus van lijdenswegen spreken, die van het front naar de baan Ieperen-Veurne voerden, en nu, na den slag van Merkem, waren ze met bloed geteekend.

De Duitsche poging om door te breken over Reninge en Vleteren, en Woesten en naar Poperinge op te rukken, was dus in de kiem gesmoord, maar tevens in jeugdig, kostbaar bloed.

XLIV.

DE SLAG AAN DE LEIE (Vervolg.)

Instructies van Foch. — De Engelschen in den strijd. — «The man in white» — De strijd om den Kemmelberg.

Reeds bij 't begin van den Leieslag liet Haig aan Foch weten, dat hij aan 't Somme-offensief, dat, zooals we weten, voorgenomen was, verzaakte.

Den tweeden dag vroeg hij de aflossing op een gedeelte van het front. Foch antwoordde: «dat dergelijke aflossing al de reserven verspillen en »root tijdverlies meebrengen zou. »

Haig erkende de gegrondheid dier bezwaren.

Foch schreef Pétain voor, het Xe Fransche leger, dat bij Beauvais in reserve was, ten Noorden der Somme te brengen en een Fransche divisie in de streek Duinkerke-Winnoxbergen te plaatsen.

De Engelschen weken in Vlaanderen terug. Haig vroeg medewerking van Fransche troepen, minstens vier divisies tusschen Sint-Omer en Duinkerke.

Foch gaf de volgende instructies aan Davidson:

1. Den vijand krachtig op de linie weerstaan. Geen terugtocht en geen ontruiming.

2. Tot elken prijs de verdediging van Kemmel, Nieuwkerke, Nieppe, enz. handhaven, om de aankomst van Fransche reserve mogelijk te maken.

En Foch zag zich ook genoodzaakt het offensief der Somme te schorsen, om de Engelschen aan de Leie bij te staan.

Den 12ⁿ wordt het 2e ruiterskorps (Robillot) naar Sint-Omer gestuurd.

Een Fransche infanterie-divisie krijgt bevel het leger van Plumer te steunen.

Foch geeft Robillot geschreven instructies: de verbinding handhaven tusschen het I^e en IIe Engelsche leger. Hij beveelt Pétain nog een infanteriedivisie naar het Noorden te brengen, en verzoekt aan den Belgischen staf al zijn beschikbare troepen ter beschikking van Plumer te stellen.

De gouverneur van Duinkerke moet het binnenwater laten overstromen van Duinkerke tot Veurne en Sint-Omer en zich gereed houden om ook het zeewater binnen te laten.

Clemenceau ontmoet Horne en Haig en dan Foch te Breteuil. Desticker, de vertrouwensman van Foch, werd naar Cassel, tusschen Duinkerke en Hazebroek gestuurd, om ter plaatse de samenwerking tusschen Britten en Franschen te regelen.

De Duitsche aanvallen duren niet steeds meer hardnekkigheid voort. Het Xe Fransche leger wordt opgesteld, gereed in te grijpen, als de Duitschers ten Zuiden van Arras de Britsche linie forceren.

Foch heeft te Ranchicourt een onderhoud met generaal Horne en vraagt hem alle pogingen in te spannen om de mijnen, die men zoo noodig heeft, te redden. 's Avonds — het is 13 April — ontvangt hij het bezoek van Pershing's stafoverste: vier dagen later zal de 1^e Amerikaansche divisie klaar zijn om mee te werken en in den strijd te gaan.

Op 14 April ontmoet Foch Haig te Abbeville, Milner, Engelsch minister van oorlog is er ook. Haig drukt op de vermoedheid van het Britsche leger en vraagt nog eens gedeeltelijke aflossing zijner troepen, maar weder weigert Foch, en toont duidelijk aan waarom hij moet weigeren. Als men den slag winnen wil, is een der eerste voorwaarden geen strijdende troepen af te lossen, of ze ten minste maar af te lossen als het waarlijk niet anders meer kan.

Officieel wordt Foch dien dag benoemd door de Engelsche en Fransche regeeringen tot opperbevelhebber van de geallieerde legers in Frank-

rijk. Daar hij de funkties met het bekende gezag en meesterschap heeft vervuld, ontvangt hij nu den titel.

Den volgenden dag, 15 April, komen Clemenceau en lord Milner hem bezoeken te Beauvais. In den namiddag ontvangt hij Poincaré te Sarcus. Haig vond de Fransche hulp onvoldoende, maar Foch handhaaft zijn plan: de Franschen zullen de Britten steunen, doch in reserve blijven om in den strijd te gaan, waar de omstandigheden het eischen. (1)

Anders worden de beschikbare troepen onmiddellijk verbruikt.

Dien dag verloren de Britten Belle of Bailleul, en 't was een zwaar verlies.

In den nacht van den 14ⁿ op den 15ⁿ hadden de Engelschen Nieuwkerke moeten ontruimen; ze werden teruggeworpen op den Rijsel- en Paversberg. Toen was het lot van Belle ook beslist.

Een Engelsch ooggetuige beschreef deze episode als volgt:

„Gedurende de afgeloopen drie dagen zijn de voornaamste inspanningen in Vlaanderen gericht geweest op de vermeestering van Bailleul met zijn spoorweg en den Kemmel-heuvel. Tot dat doel had de vijand met alle macht, waarover hij de beschikking had, zijn aanvallen gericht ten Noorden van Merville, voerde hij met spoed versche divisies op ter vervanging van zijn uit elkaar geslagen en uitgeputte troepen en koncentreerde hij een groote hoeveelheid zware- en veldartillerie.

Tot aan gisteravond heeft de vijand in dit gebied tusschen Merris en Wytschate een stuk of vijftien divisies in het vuur gebracht, van welke er slechts één tevoren in den strijd was geweest op het Somme-slagveld. Er waren bij die divisies speciale troepen voor den stormaanval en deelen van een Alpenkorps, die bevel hadden om Bailleul tot iederen prijs te nemen. Zij hebben Bailleul niet gekregen en evenmin den spoorweg ten Zuiden daarvan.

Het doel van den vijand was Kemmel. De eerste dag van deze gevechten viel op 10 April; en de Duitsche officieren zijn verbaasd over den tegenstand der Britsche troepen, die zoo zwak in aantal waren.

De Duitsche dooden liggen opgestapeld onder tegen den spoorwegdijk nabij Bailleul. En ofschoon gisteren één oogenblik onze flank bezuiden Bailleul bedreigd was — welke plaats thans overstelpt wordt met reusachtige granaten — werd onze linie gisteravond met tegenaanvallen volkomen hersteld. Dertig Duitschers met machinegeweren zijn gevangen genomen.

Gisternacht trok onze linie bij La Crèche terug en zwenkte ten Zuiden van Nieuwkerke naar de Ravelsberg-hoeve. Toen werd Nieuwkerke zelf het tooneel van helsen strijd. De vijand drong het stadje binnen, waar kleine afdeelingen Wiltschires, Worcesters e.a. hem aanvielen en doodden of zelf werden gedood. Herhaaldelijk werd de vijand in deze worsteling weer uit een groot deel

van het stadje verdreven. De onzen hielden het plein, waarop de meeste straten uitkomen, bezet en verdedigden het alsof het een vesting was. Hun aantal slonk echter bestendig onder het zware vijandelijke vuur uit geschut, schansmortieren en machinegeweren. De vijand deed voortdurend verwoede aanvallen met versche troepen, doch ook deze konden Nieuwkerke niet door rechtstreeksche stormloopen nemen. Ten slotte is het stadje echter om de reeds genoemde redenen prijsgegeven.

Meer naar het Zuiden is de toestand nog vrijwel hetzelfde gebleven.

De vijand heeft voorbij Merville en langs het Leie-kanaal geen vooruitgang van betekenis gemaakt. Boven St. Venant hebben de onzen weer vier aanvallen afgeslagen.

Gelukkig zijn vele van onze allervermoeidste manschappen afgelost door versche troepen. Onze linie is nu sterk bezet en men slaakt een zucht van verlichting na den angst van drie dagen geleden, toen de zaak er 't ergst voorstond.

De verliezen van den vijand waren het grootst bij den overtocht over de Leie, waar zijn infanterie zwaar leed onder ons geschutvuur. De vijand bracht toen een groot aantal veldkanonnen op, waarvan vele in het geheel niet waren ingeschoten, zoodat tal van granaten ons niet bereikten en in de Duitsche infanterie insloegen. De Duitschers beschikten over zeer veel schansmortieren, die in manden werden aangebracht. Men zegt dat in elke schans maar één mortier was ingeschoten.

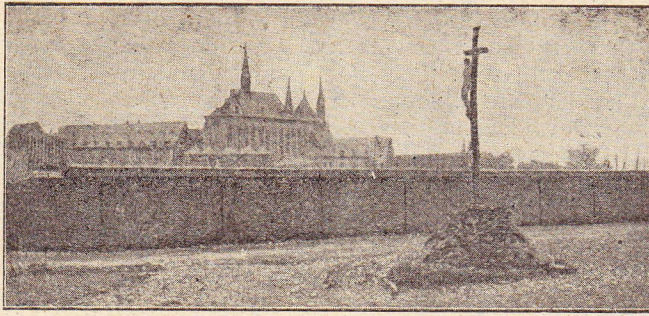
De vijand had groote moeite met de transporten over het modderige terrein, waar ongetwijfeld nu duizenden mannen bezig zijn om wegen en veldsporen te leggen.

De Duitsche officieren schijnen bezielde geweest te zijn met een fanatiek vertrouwen in de overwinning en hebben alles gedaan om ook hunne manschappen daarvan te doordringen. Generaal-majoor Höfer, bevelhebber van de aanvullingsreserve, een man met één arm, voerde de eerste stormgolf aan. Hij liep, een stok zwaaiende, voor zijn soldaten uit, die zeer verbaasd waren, daar ze nog nooit een hoofdofficier aan de spits hadden zien gaan.

's Nachts voor den aanval waren de verliezen der Duitschers onder ons samengetrokken vuur op hun verzamelaarsplaatsen zwaar geweest en de eerste golven moesten over puinhoopen en lijken kruipen om te kunnen stormen. De geestdrift bij de Duitschers moest sedert dien heel wat geluwd zijn, want de aanval heeft hun reusachtige verliezen gekost en minder winst gebracht dan zij hoopten.

Ten einde Bailleul te omsingelen, werden er twee zware aanvallen gedaan in het Westen in de richting van Meteren, in het Oosten bij Neuve-Eglise. Bij Meteren faalde de vijand geheel en leed zware verliezen. Er is verwoed gevochten rond een plaats, die «Stoommolen» heet, bij Meteren, waar de vijand bevel gekregen had der weg naar Meteren en het hooggelegen terrein daarachter tot elken prijs te veroveren. Zij betaalden den prijs zonder resultaat. Neuve-Eglise

(1) «La Bataille de Foch», par Raymond Recouly.

Het kruisbeeld der abdij op den Katsberg.

is nu in hun macht en gisternacht zijn onze troepen, zonder dat de vijand het wist, teruggetrokken op een iets meer van het dorp verwijderde linie, ten einde niet het mikpunt te worden van het aanhoudend granaatvuur. Thans zijn de soldaten van den vijand in die bouwvallen onder zwaar bombardement.

Dit gevecht bij Neuve-Eglise is vol grimmige episoden. Het dorp is herhaaldelijk in andere handen overgegaan. Aan weerskanten werd verwoed gevochten en met alle soorten wapenen. Kleine groepen mannen deden aanvallen en tegenaanvallen in de puinhoopen bij het aanbreken van den dag en in het duister, met geweren, bajonetten, bommen. De aanval op Neuve-Eglise was eigenlijk reeds begonnen toen de vijand op 10 April Ploegsteert nam en sindsdien iederen dag vooruit kwam. De toestand was ernstig geworden toen de vijand in het dorp Ploegsteert binnenrukte en daar een nest van machinegeweren maakte, dat niet uitgeroeid kon worden door verwoede tegenaanvallen van het Lancashire regiment. In den nacht van 11 dezer kregen de mannen, die het bosch van Ploegsteert bezet hielden, bevel deze gevaarlijke stelling op te geven en terug te vallen op de linie vóór Neuve-Eglise en La Nieppe. »

Een strijder schreef 's avonds in zijn notaboek: «Men legert, vecht en sterft in 't slijk, dat soms tot de knieën reikt en aan 't gansche lichaam kleeft. Elke voet gronds is omgewoeld. Er zijn putten van tien meter doorsnede. In de boomen, kaal als telegraafpalen, die hier en daar nog staan, zitten stukken projektielen, als spelden op een speldekussen. Het terrein is als een zeef door al de granaatkuilen, vol met vuil water. Het ergste is, dat door de beschieting en door gassen er soms opborrelingen plaats vinden, waarvan het minste spatje op de huid van den bijstaanden soldaat brandt als vitriool. Bij een oogenblik stilte hooren we het gehuil van gewonden, die te vergeefs op hulp wachten. Het Roode Kruis is niet tegen deze taak opgewassen... De moorderij is te afschuwelijk ».

En ja, de stroom van gewonden was verschrikkelijk.

Te Roubaix had men alle hospitalen opgeëischt en de burgerlijke zieken moesten naar scholen of partikuliere huizen overgebracht worden en met de hospitalen nam men ook alle geneesmiddelen

en instrumenten, zoodat burgers stierven, omdat men hun, door gemis aan de noodige geneesmiddelen, de dringende operaties niet kon doen ondergaan.

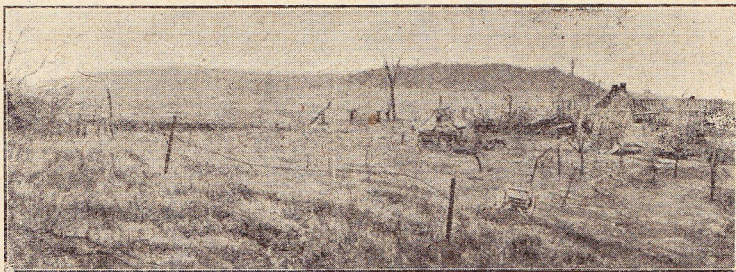
Kortrijk geleek één hospitaal... Zoo was het ook achter de linie der geallieerden.

Maar hoevelen stierven onverzorgd op het bloedig veld... O, zoo de legende van «The man in White» (De Witte Man) nu maar waarheid was geweest.

Deze legende van «the man in white» was inderdaad vooral onder de Kanadeezen verspreid. In Amerika sprak men in allerlei bijeenkomsten over de wonderlijke verschijning.

«Vooral in den nacht zweeft een man in wit gewaad langs het front. Hij buigt zich over gewonden, geeft hen te drinken, stilt hun pijn, vertroost de stervenden. Hij brengt zelfs de getroffenen, die op 't niemandsland liggen naar de voorposten, waar de ziekendragers ze verder kunnen vervoeren. Granaten huilen om en over nem, maar treffen hem nooit. De Duitschers schieten te vergeefs op den Witten Man. De kogels schampen op hem af, als op een ondoordringbaar pantser. Als een gezond soldaat hem nadert, verdwijnt hij. Men ziet hem op allerlei punten en meestal op de gevaarlijkste. Een glans ligt op zijn gelaat en uit zijn blik straalt de hoogste liefde. Waar de witte man verschijnt, stilt het geschrei en gekerm.»

En Kanadeezen verzekerden, ze wilden het onder eede bevestigen, dat zij den Witten Man gezien hebben. Doch denk u den toestand van velen in. Ze kennen de legende, liggen gewond op het veld, kermen, ijlen, zijn in hoogst zenuwachtigen toestand.. Ze denken aan den man in 't wit, meenen hem te zien... gelooven aan zijn macht en verdooven. Denk aan de schildwachten op hun eenzame post. Ze hooren elk geritsel, staan daar te midden van lijken... vernemen in de verte nog gekreun, weten dat de dood hen beloert. Wat moet er in hun geest omgaan, als 's nachts de wind huult, als patroeljes rond sluipen of als ze meenen allerlei gedaanten te bemerken... In hun verschrikte verbeelding, terwijl alle zenuwen gespannen zijn, terwijl het hart heftig klopt, meenen ze den man der legende te zien. Er zijn nog andere verhalen van verschijningen, van vurige kruisen die zweven, van Engelen, die neerdalen, ja, van duivels ook.

Vidaigne en Zwarte Berg.

Helaas, de werkelijkheid was anders.

De Roode Lente heerschte in Vlaanderen.

Dit alles had weer een algemeene vlucht der bevolking zoowel in Belgisch als Fransch Vlaanderen tot gevolg. Haastig moest men dorpen als Flêtres, Meteren, Proven e.a. verlaten. Te Hazebroek zelfs gingen velen heen. De granaten sloegen neer. Men zag 's avonds in alle richtingen vlammen woeden, men hoorde van omgekomen burgers, die geweigerd hadden te vertrekken.

Ook vluchtelingen uit 't Iepersche, die even over de grens verbleven en er zelfs zaken begonnen waren, moesten voor de tweede maal wijken en verloren nogmaals al hun bezit. En waarheen? In 1914 was Duinkerke, Calais voor velen de bestemmingsplaats geweest.

Maar nu! Te Duinkerke was een volledig plan tot ontruiming der stede opgemaakt... De stad van Jean Bart — wij weten het reeds — had veel beproevingen doorstaan. Reeds in Maart 1917 waagden Duitsche torpedobooten zich voor de haven en beschoten ze de stad. Een maand later, in den nacht van 24 op 25 April, om 2 u. 15, wierpen zeven Duitsche torpedojagers 500 granaten.

Ze voeren door de pas van Mardijck en verlieten die langs de Oostzijde, zoo dicht bij de kust, dat de bezetting van het fort te Leffrinkhoeke de matrozen hoorde zingen.

Twee torpedobooten brachten het wachtschip tot zinken. Een Fransch marine-vaartuig «L'E-tendard», viel ze aan, doch ging eveneens ten onder. De golven brachten lijken op 't strand en eenige dagen later stond de ons bekende admiraal Ronarc'h voor dertien kisten op 't kerkhof en sprak hij als rede slechts deze woorden:

«Mijn lieve kinderen, gij zult gewroken worden.»

En al maar voort werd Duinkerke beschoten, van land, uit de lucht, van zee. Wat al drama's! Een man verlaat even zijn huis... Men bombardeert, hij loopt terug, maar zijn woning ligt reeds in puin, en er onder is gansch zijn gezin — zes personen — gedood. Een territoriaal wielrijder komt van Rozendaal, rijdt de stad binnen... een granaat onthoofdt hem... en tot hun ontzetting zien getuigen hoe die bloedige romp op de fiets nog eenige ronden rijdt... Eene kar met voerman en paard verdwijnt in een ontploffing, de rook trekt op en men ziet overal brokken vleesch en aan de muren bloed... en 't is alles. Een kelder wordt het graf van 35 personen, grijsaards, vrou-

wen en kinderen. Enkele van de vele afschuwelijke tooneelen!

En nu in Maart-April 1918 ging 't er weer geweldig toe. Den 20ⁿ Maart vielen er 41 bommen, den 21ⁿ schoten torpedobooten een duizendtal granaten. Vijf pompiers, die branden bluschten, werden gedood, en vijf gewond.

Den 23ⁿ en den 24ⁿ, bommen, en den 24ⁿ ook 7 groote granaten van land, den 25ⁿ 12 granaten van 380, den 26ⁿ, 16 en 19 bommen... De opsomming zou een lange lijst vormen. En toch bouwde men in die dagen op de werf van Duinkerke den grootsten koopvaarder van Frankrijk, 19.000 ton, 145 meter lengte.

Er was gevaar, dat de stad vallen zou; men werkte harder. De Duitschers wisten het, bombardeerden de werf van land en zee en uit de lucht. Den nacht voor het te water laten, kwam een aanval van Gotha's, die afgeslagen werd.

Den 24ⁿ April, te middag, liep het schip van stapel. Het moest naar Cherbourg gesleept worden; vijandelijke duikbooten hadden den weg met mijnen bestrooid. De Franschen namen ze weg en aldus moesten ze het vertrek vier-en-twintig uur verdagen, maar de koopvaarder bereikte toch veilig zijn plaats van bestemming.

Duinkerke was nog flink bewoond. De maire Henri Terquem richtte een proklamatie tot de bevolking:

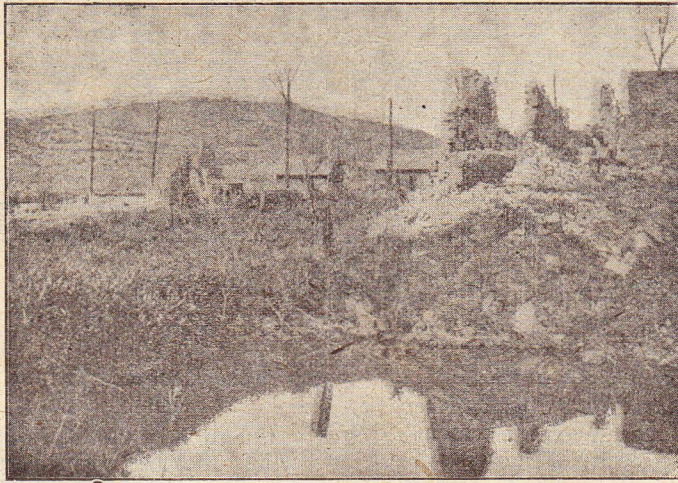
«Stop uw oorden dicht», zoo luidde ze. «Elken dag verspreidt men sensationieuws, goed of slecht, nooit weet men, van wie het komt. Lui-ster er niet naar, vertel het niet voort.» Hij wekte op tot vertrouwen in den uitslag van den «grootsten veldslag in de geschiedenis der wereld.»

Maar intusschen regelde men tot in de minste bijzonderheden de ontruiming der stad, zoo deze noodig zou blijken. De Britten maakten een plan op tot vernieling der haven.

Zoo was overal de verslagenheid groot.

Proven, dat reeds drie jaar zooveel vluchtelingen herbergde, moest nu in 1918 ook verlaten worden. Treinen uit beestenwagens samengesteld, waarin onze bannelingen vier, vijf dagen opgehoopt zaten, reden naar een onbekende plaats van bestemming, diep in Frankrijk.

Belle had men zien branden als een fakkel. Vooral om het zinnenloozengesticht was de worsteling ontzettend geweest. Achter de hagen lagen de dooden opgestapeld, ook op de wegen.

Het puin van Locre en den Roodenberg.

Men had geen tijd ze te begraven en wierp ze terzijde om een doortocht te banen.

* * *

Den 16ⁿ April ontmoette Foch Milner, Haig en generaal Wilson te Abbeville. Deze spreken over de afgematheid van Plumer's leger. De opperbevelhebber besluit zich zelf naar 't Noorden te begeven. Hij vertoefte te Blandecques, algemeen hoofdkwartier van het IIe leger (Plumer). Hij dringt bij Plumer aan zijn eerste linie te handhaven en zijn tweede te versterken.

Te Bergen ontmoet Foch Poincaré. Met dezen brengt hij onzen Koning een bezoek.

Te Blandecques teruggekeerd, telefoneert hij aan Weygand nog twee divisies naar 't Noorden te zenden.

Aan Plumer en Robillot schrijft hij voor tot elken prijs den Kemmelberg te behouden.

Eén Noorderlegergroep wordt samengesteld onder generaal de Mitry.

Allerlei maatregelen worden genomen. Foch waarschuwt Plumer en generaal Gillain, Belgisch stafoverste, voor een Duitschen aanval op het samenvoegingspunt van Belgen en Britten.

De beide staven nemen samen hun schikkingen.

Vijf duizend Italiaansche arbeiders worden aan de Engelschen verschaft, om hun linies te verbeteren.

Plumer ontruimt het terrein van Passchendale, in 1917 met zooveel moeite veroverd.

De Duitschers zullen nu hun eigenlijk doel aantasten, den Kemmelberg.

Den 25ⁿ April werd weer een vreeselijke dag.

Na Belle bezweek ook Wulvergem. Meer naar 't Noorden namen de Duitschers geheel Wyt-schate en Sint Eloi.

Maar dan stuitten ze op de Fransche versterkingen, op de 133^e divisie, de «Gauloise» van Valentin, welke met de Britten de aanvallers van voor Hazebroek terug dreef, terwijl de 28^e van Ma-

delin, al was het ten koste van zware offers, den vijand belette uit Wytscate op te rukken.

In hagen en struiken en boomen botte 't nieuwe leven, maar in de schaduw lag ander jong leven uit te bloeden en te sterven.

Op den fellen strijd volgden dan toch eenige kalmere dagen.

Beide partijen moesten even herademen, hun materiaal aanvullen, hun terrein eenigszins versterken. Zoo werd het 25 April.

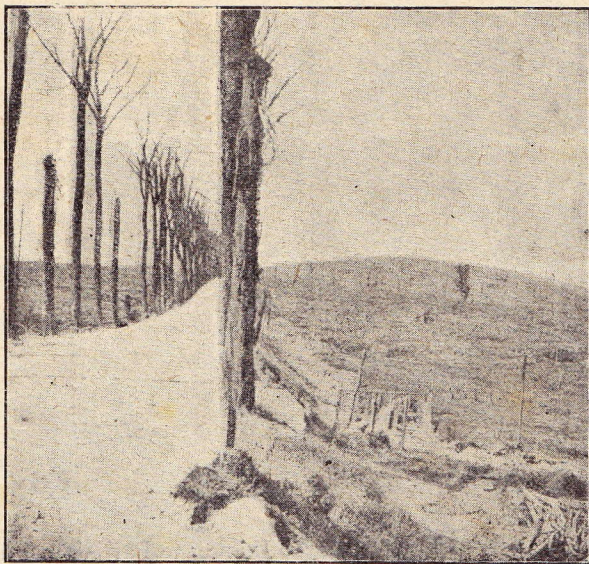
De Duitschers beraamden dus een geweldigen aanval op Kemmel en voerden daarvoor vijf versche divisies aan, waarbij twee keurkorpsen: het 4^e Beiersche en het Alpenkorps. Die vijf divisies werden bij de vier van het vak gevoegd, terwijl men ook het geschut zeer versterkte.

Vijf Fransche divisies werden vóór de heuvels opgesteld, de 133^e vóór den Katsberg, de bekende hoogte met de Trappisten abdij, waar in 1914 de prins von Hessen stierf; de 84^e voor Lore, de 154^e van Dranoutre tot Kemmel, de 28^e voor Kemmel zelf en Lindenhoek, in aansluiting met de 9^e Britsche divisie.

Den 25ⁿ om 2 u. 30 's morgens brak de aanval los met een allerhevigste beschieting, waarbij ook met gas. Om 6 uur, in den mist, stormde het voetvolk aan. En de vreeselijke worsteling om Vlaanderens hoogsten heuvel en vroeger uitspanningsoord, om den eertijds zoo blijmoedigen Kemmelberg, ving aan.

Den ganschen dag duurde de strijd. De levenden stormden over lijken en gewonden. Niets werd ontzien. Een stormafdeeling viel onder het hevig vuur, een tweede moest dadelijk ten aanval, dan een derde en zoo ging het voort, tot de soldaten tot taak kregen de dooden ter zijde te werpen of te sleuren om de baan vrij te maken. Woeste kreten moesten het gekerm der gewonden overschreeuwen.

Hoe ontzettend het hier beschrevene ook is, toch overdrijven we niet in het minst. Gewonden, in steden achter het front aangekomen, vertelden nog huiverend hoe ze een half uur over dooden

Weg van De Clytte naar den Roodenberg.

en verminkten kropen om de eerste hulp te kunnen ontvangen. Op vele plaatsen lagen de lijken op hoopen en had het gele slijk een roode kleur van het bloed. Veel gewonden stierven, omdat geen tijd gegund werd hen te halen en te verzorgen. Velen bezweken tijdens het vervoer naar de ambulancen.

Het dorp Kemmel bezweek; Duitsche Alpenjagers vielen op den berg de artillerie met machinegeweren aan.

Franschen en Britten moesten ijlings hun geslacht terug voeren en zelfs materiaal vernielen.

De divisie Madelin slonk weg tot er maar twee bataljons van overbleven. Het 30^e regiment worstelde op den top wanhopig.

Dranoutre viel, de vijand omsingelde den berg. Om vijf uur werden de sekteioversten der Franschen op den heuvel naar den kommandopost van den kolonel onthoden. Zij keerden terug, ontroerd, en deelden aan hun manschappen mee, dat de positie verloren was. Ze gelastten ieder, die papieren bezat, welke den vijand inlichtingen zouden kunnen bezorgen, deze te verbranden. Ze lieten voorzien, dat men óf gedood óf gevangen genomen zou worden.

Sommige soldaten protesteerden, dat men hen noodeloos slachtofferde, maar zwegen bij de opmerking, dat de weerstand den terugtocht der andere troepen had beschermd.

En daar vielen de Duitschers aan. Ze daagden van alle zijden op. De Franschen verdedigden zich nog hardnekkig. De machinegeweren zaaiden kogels. Handgranaten ontploften. De kruin van den Kemmelberg lag vol lijken en gewonden.

De avond viel en nog streed men. Groepjes trachtten door den vijand te dringen, zich met le bajonet een weg te banen.

De dood maaide zonder genade... Enkele Franschen bereikten hun linies... En toen de duisternis den heuvel omhulde, barstte daar het zegegeroep der Duitschers los.

En overal flitsten de kanonnen hun vurige tongen op, bij Kemmel en Wytschate, rond Ieperen zelf. Een groot kerkhof lag daar: het kerkhof van duizenden levens, maar ook van vele dorpen, gehuchten, hoeven. Voor den dood was het voorjaar rijk aan buit.

En al de gewonden! 't Was overal 't zelfde. En scherpe geur scheen achter 't gansche front te walmen, een geur van medicijn en verdooingsmiddelen, van bloed en doodsweet.

Van Kemmel donderden alweer de kanonnen, uit de valleien huilden ze ook en de lucht was vol van schrikbare geluiden en de bodem daverde.

Groote voorraden brandden met rosse vlammen; slagen van munitiestapels, die men tot ontploffing bracht, klonken al maar door.

De Duitschers namen dien dag 6.500 gevangenen, 50 kanonnen, 200 mitrailleurs. De vijand beheerschte nu de vlakte en schouwde tot diep in Frankrijk, van Rijsel tot Sint. Omer en Duinkerke.

Wat gaf het hem of die verovering ontzaglijk veel bloed, had geëischt!

Den volgenden dag deden de Franschen verwoede tegenaanvallen, doch deze mislukten.

De Duitschers konden echter Locre en Voormezele niet veroveren.

Foch zond een nieuwe divisie naar Vlaanderen. Weldra waren er hier nu tien Fransche infanterieën drie ruitdivisies.

De Franschen hadden dus ruim in hun reserven geput.

Admiraal Ronarc'h meldde aan Foch, dat hij met de Engelschen een plan opgemaakt had voor een eventueele ontruiming van Duinkerke.

Foch antwoordde, dat hij alléén zal beslissen of het noodig is. Hij had vertrouwen.

En inderdaad, den 29e April doet de vijand nog een poging om den Scherpenberg te nemen, maar de 34e divisie Savatier en de 25e, 49e en 21e der Engelschen beletten den vooruitgang. Locre gaat van hand tot hand. Doch de slag vermindert in hevigheid: de Duitsche plannen zijn mislukt.

XLV.

Na den slag. — Een overzicht van de maand April 1918 in Europa. — Gespannen toestand tusschen Nederland en Duitschland.

Eind April luwde dus weer de nieuwe strijd. De poging tot doorbraak was opnieuw mislukt, al had de vijand vorderingen kunnen maken en bezat hij vooral het gewichtig punt: den Kemmel.

De Entente had terrein moeten offeren en daarop kostbare levens; zij had angstige uren gekend. De Duitser had evenwel slechts teleurstelling te boeken: de Fransch-Britsche legers waren niet gesplitst, de Engelschen niet verpletterd; Amiens, Duinkerke, Calais bleven aan ons.

Uit Noord-Vlaanderen meldde men aan een Nederlandsch blad:

«In het Noorden van Oost-Vlaanderen zijn weinig troepen. En nog trekt men dagelijks

Het puin van Zonnebeke.

kloeke grenswachters weg, die naar 't front moeten en vervangen worden door verminkten en herstellende gewonden. De meeste nieuwelingen komen uit de hospitalen van Gent, die geheel vol liggen, en waar ruimte dringend noodig is. Vandaar dat vele herstellenden naar de grens worden gestuurd. Ze kunnen meteen dienst doen met allerlei verminkten, kreupelen enz.

Ze wandelen onder de hoge boomen, langs de dijken, waar 't Lentegroen uitspruit en spreken nog huiverend over de hel van 't front. Ook in de afgelopen week waren de verliezen bij Kemmel weer zeer zwaar. Men ontdoet de dooden van hun bovenkleeding en laarzen en kan de lijken niet alle ter plaatse begraven.

In 't Noorden van Vlaanderen is de beweging thans gering. Zelfs veel stationspersoneel wordt naar de plaatsen achter 't front gestuurd.

De keizer is weer in Vlaanderen. Langs Gent reisde hij naar Brugge. De opperste krijgshoofd moet door zijn aanwezigheid de troepen opmonteren, de troepen, waarvan nu zooveel geëischt wordt. Wat men u het eerst vertelt van den strijd aan de Leie en bij Ieperen, is steeds het zware verlies. De artillerie, de machinegeweren maaien rij na rij weg en ook in gevechten met handgranaten en bajonet vallen er zeer veel. Spionage werkt onder de troepen zelf en de oproerige elementen worden verzameld en 't eerst in 't vuur gejaagd als een dekking voor de volgenden.

De geestdrift over de verovering van den Kemmelberg was al zeer veel minder dan over het innemen van Armentières.

Laten we hier ter vollediging eerst nog eenige algemeene mededeelingen doen uit deze maand.

In de moeilijkste dagen, den 9ⁿ April, verklaarde Lloyd George:

«Als deze geweldige veldslag zich tegen ons keert, zeg ik niet, dat de oorlog geëindigd is. Zoolang wij een schip drijvend hebben, zullen wij geen Duitschen vrede aanvaarden. Wordt de huidige veldslag gewonnen, dan zal zulks de verordeeling zijn van het Pruisisch stelsel.»

Den 10ⁿ kwamen Siameesche troepen op het Fransch front strijden.

Den 11ⁿ trof het groot kanon te Parijs een kindergesticht en een moederhuis: 5 dooden, 23 gewonden.

12 April: bevel om de burgerlijke bevolking van Hazebroek weg te brengen.

Op den avond van denzelfden dag, werpen om 10 u. 10 twee Duitsche vliegers bommen op Parijs en treffen een gasleiding, waardoor een hevige ontploffing en een brand ontstaan. Een andere bom treft een huis van vijf verdiepingen. Men telt 26 dooden en 72 gewonden.

Op 12 April ook vallen 30.000 granaten op Reims; de stad staat in brand.

16 April: bij de beschieting van Parijs worden 13 personen gedood en 45 gewond.

Het Engelsch Lagerhuis stemt een nieuwe konscriptiewet: beroering daarover in Ierland.

Men meldde daarover:

«In Engeland zit men nog steeds verlegen met den dienstplicht voor Ierland. Het verzet daartegen is op het groene eiland zoo geweldig en algemeen, dat de regeering de zaak blijkbaar voorloopig niet durft doorzetten. Er is n.l. een koninklijk besluit verschenen, waarbij de inwerkingtreding der wet wordt uitgesteld. De regeering schijnt eerst de werking van «Home Rule» te willen afwachten — het betreffende wetsontwerp is echter nog niet eens ingediend, laat staan aangenomen — zoodat de Ieren vooreerst nog wel geen last van den dienstplicht zullen hebben.»

Iersche vereenigingen in Amerika zetten Ierland aan toe te geven. De waarheid was, dat in Ierland reeds meer en meer een beweging ontstond, die na den oorlog een werkelijke guerilla-oorlog zou worden.

Vervolgen wij ons overzicht:

Amerika vervaardigt 11.500 geweren en 10 miljoen patronen per dag en 18.000 mitrailleurs per maand.

Den 17ⁿ April erkent Wilson Foch officieel als opperbevelhebber der geallieerde troepen.

19 April: Reims brandt nu al 8 dagen. De gemeenteraad dezer stad vergadert te Parijs.

In het Engelsch Lagerhuis dient Bonar Law